М.А.Яцэвіч,
дацэнт Беларускага універсітэта культуры

СТАНДАРТЫЗАЦЫЯ ПАТРАБАВАННЯЎ І ЗМЕСТУ ПРАФЕСІЙНАЙ ПАДРЫХТОЎКІ КАДРАЎ ПА СПЕЦЫЯЛІЗАЦЫІ “АЎТАМАТЫЗАВАНЫЯ БІБЛІЯТЭЧНА-ІНФАРМАЦЫЙНЫЯ СІСТЭМЫ”

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

На сучасным этапе стандартызацыя разглядаецца ў якасці неабходнай умовы уніфікацыі патрабаванняў да ведаў, уменняў і навыкаў, што дазваляе ў выніку ажыццяўляць сертыфікацыю якасці падрыхтоўкі будучага спецыяліста як па спецыяльнасці ў цэлым, так і па асобнай спецыялізацыі і нават вучэбнай дысцыпліне. Яна ажыццяўляецца ў поўнай адпаведнасці з наступнымі асноўнымі нарматыўна-прававымі актамі Рэспублікі Беларусь: Законам аб адукацыі, стандартам “Сістэма ацэнкі адпаведнасці ў галіне адукацыі” і агульнай мадэллю адукацыйнага стандарта. У адпаведнасці з гэтымі нарматыўнымі актамі быў распрацаваны “Дзяржаўны стандарт вышэйшай адукацыі па спецыяльнасці Г.12.01.00 “бібліятэказнаўства і бібліяграфія”.

Наступнай стадыяй стандартызацыі з’яўляецца распрацоўка падстандартаў (стандартаў прадпрыемства) па спецыялізацыях, якія цалкам грунтуюцца на стандартах па спецыяльнасці.

Распрацаваны падстандарт па спецыялізацыі Г.12.01.07 “аўтаматызаваныя бібліятэчна-інфармацыйныя сістэмы (АБІС)" вызначае прызначэнне, структуру і змест яе, а таксама патрабаванні да ўзроўню падрыхтоўкі спецыяліста і мінімуму зместу адукацыйнай праграмы. Агульныя патрабаванні, а таксама патрабаванні да ведаў і ўменняў вызначаюцца ў раздзеле 7 Дзяржаўнага стандарта вышэйшай адукацыі па спецыяльнасці Г.12.01.00 “бібліятэказнаўства і бібліяграфія”.

У падстандарце вызначана, што спецыяліст па спецыялізацыі "АБІС" прызначаецца для арганізацыйна-тэхналагічнай дзейнасці па праектаванні, стварэнні, эксплуатацыі і падтрымцы аўтаматызаваных бібліятэчных сістэм.

Аб'ектам яго прафесійнай дзейнасці з'яўляюцца бібліятэкі розных тыпаў і відаў, у якіх ужо існуюць або толькі ўкараняюцца аўтаматызаваныя сістэмы.

Патрабаванні да ведаў, уменняў і навыкаў спецыяліста і адпаведны пералік дысцыплін спецыялізацыі выпрацаваны з улікам:

— вопыту ўкаранення сучасных інфармацыйных тэхналогій ў бібліятэках эканамічна развітых дзяржаў свету;

— развіцця глабальных камп'ютэрных сетак;

— стану і праблем інфарматызацыі ў бібліятэках Беларусі;

— прапаноў вядомых беларускіх спецыялістаў-практыкаў у галіне аўтаматызацыі бібліятэк;

— стану матэрыяльна-тэхнічнай базы Беларускага універсітэта культуры і магчымасцей правядзення заняткаў па асобных дысцыплінах у бібліятэках.

У выніку было ўказана, што спецыяліст па спецыялізацыі "АБІС" павінен

ведаць:

— сучасныя дасягненні ў галінах вылічальнай тэхнікі і праграміравання;

— асноўныя падыходы да фармалізацыі і алгарытмізацыі апрацоўкі інфармацыі з выкарыстаннем матэматычных і статыстычных метадаў аналізу;

— тэорыю АБІС і сетак, іх арганізацыйную і функцыянальную структуры, этапы праектавання;

— сродкі забеспячэння АБІС (інфармацыйныя, праграмныя, лінгвістычныя, тэхнічныя);

— асаблівасці функцыяніравання лакальных, размеркаваныя і глабальныя камп'ютэрныя сеткі;

— рынак АБІС і сетак;

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

— асноўныя нарматыўна-тэхналагічныя і навукова-метадычныя дакументы па праектаванні, стварэнні і эксплуатацыі АБІС;

умець:

— сістэмна прадстаўляць бібліятэкі розных тыпаў і відаў як аб'екты аўтаматызацыі і распрацоўваць для гэтага пэўныя алгарытмы яе ажыццяўлення;

— паставіць задачы і распрацоўваць тэхнічныя заданні (ТЗ) пры праектаванні і ўкараненні АБІС;

— карыстацца рознымі сістэмамі кіравання базамі даных (СКБД);

— выбіраць на інфармацыйным рынку і выкарыстоўваць сродкі тэхнічнага, праграмнага (стандартнага і прыкладнога), а таксама інфармацыйнага і лінгвістычнага забеспячэння для патрэб канкрэтнай бібліятэкі;

— выкарыстоўваць розныя камунікатыўныя фарматы запісу інфармацыі і абмену даных (USMARC, UNIMARC, BELMARC) у аўтаматызаваных сістэмах і сетках;

— ствараць структуры дакументальных і фактаграфічных баз даных і адпаведнае лінгвістычнае забеспячэнне;

— працаваць у рэжыме камп'ютэрнай бібліятэчнай сеткі;

— эксплуатаваць і падтрымліваць дзеючую АБІС;

мець вопыт:

— перадпраектнага абследавання бібліятэкі і складання тэхнічнага задання на выбраны тып АБІС;

— складання пераліку функцый і тэхналагічных працэсаў для аўтаматызацыі і распрацоўкі арганізацыйнай і тэхналагічнай структур АБІС;

— распрацоўкі схем (структур), уваходных і выхадных фарматаў дакументальных і фактаграфічных баз даных;

— уводу (загрузкі) дакументаў у электронны каталог, іншыя базы даных;

— працы на аўтаматызаваных рабочых месцах (АРМ);

— эксплуатацыі камп'ютэрных бібліятэчных сетак;

— арганізацыі тэндэра пры выбары сродкаў праграмнага і тэхнічнага забеспячэння АБІС;

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

— ажыццяўлення ўліку і кантролю розных аб'ектаў аўтаматызацыі.

Патрабаванні да ведаў, уменняў і навыкаў спецыяліста вызначылі адпаведны пералік дысцыплін спецыялізацыі (гл.табліцу) з улікам таго, што на іх адведзена 400 вучэбных гадзін згодна з дзеючым вучэбным планам.

Структура вучэбнага плана

Назва дысцыпліны	Кольк. гадзін	У тым ліку аўдыт.
1. Фармалізацыя згортвання тэкставай інфармацыі	40	32
2. Метады статыстычнага аналізу ў бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці	34	28
3. Алгарытмізацыя і праграміраванне бібліятэчна-інфармацыйных задач	56	44
4. Рынак АБІС	40	32
5. Лінгвістычнае забеспячэнне АБІС	50	40
6. Праектаванне АБІС	86	68
7. Бібліятэчныя камп'ютэрныя сеткі	50	40
8. Практыкум па стварэнні Web-сайтов	44	36
Усяго	400	320

У падстандарце прыведзены мінімум зместу адукацыйнай праграмы па дысцыплінах спецыялізацыі. Ахарактарызуем коратка змест кожнай з дысцыплін.

У курсе "Фармалізацыя згортвання тэкставай інфармацыі" вывучаюцца: неабходнасць і паняцце фармалізацыі згортвання тэкставай інфармацыі; тэкст як аб'ект фармалізацыі згортвання; асноўныя падыходы да аўтаматызацыі анатавання, рэферыравання, фрагментавання і індэксавання; фармалізаванае анатаванне, рэферыраванне і фрагментаванне з выкарыстаннем фармальна-тэкставых прымет; методыкі алгарытмізаванага экстрагіравання.

Асноўныя задачы курса "Метады статыстычнага аналізу ў бібліятэчна-інфармацыйнай дзейнасці" заключаюцца

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

ў авалоданні студэнтамі статыстычнымі метадамі: непарыўных і рангавых размеркаванняў, ацэнкі параметраў, даследавання статыстычнай структуры выбаркі з дапамогай рангавых размеркаванняў, пабудовы сістэмы дыскрэтных размеркаванняў і ацэнкай іх параметраў, разліку і прагназавання частотнага спектра ў інфарматыцы і бібліятэказнаўстве з выкарыстаннем вылічальнай тэхнікі.

Курс “Алгарытмізацыя і праграміраванне бібліятэчна-інфармацыйных задач” разглядае паняцце алгарытму, яго асноўныя віды, структуры і правілы запісу, праграмнае забеспячэнне для ПЭВМ і мовы праграміравання. У выніку яго вывучэння студэнты павінны авалодаць уменнямі і навыкамі распрацоўкі алгарытмаў і праграм вырашэння бібліятэчна-інфармацыйных задач: уводу інфармацыі ў базы даных, сарціроўкі і індэксіравання, карэкціроўкі інфармацыі, вядзення бібліятэчнай статыстыкі, картатэкі чытачоў і інш.

У курсе “Рынак АБІС” разглядаюцца: асаблівасці праграмнага забеспячэння для аўтаматызацыі бібліятэк, яго віды і месца на інфармацыйным рынку; структура рынку АБІС, пастаўшчыкі, спажыўцы і пасрэднікі на ім; арганізацыйна-прававыя аспекты абароны правоў уласнасці на праграмнае забеспячэнне. Аналізуецца рынак АБІС і камп’ютэрных сетак у эканамічна развітых дзяржавах свету і дзяржавах СНД. Асаблівая ўвага надаецца станаўленню рынку АБІС у Рэспубліцы Беларусь. Ажыццяўляецца параўнальная характарыстыка найбольш распаўсюджаных на ім АБІС. Студэнты авалодваюць методыкай іх выбару на рынку для патрэб канкрэтнай бібліятэкі ў адпаведнасці з сучаснымі патрабаваннямі, а таксама арганізацыяй тэндэра пры набыцці АБІС.

“Лінгвістычнае забеспячэнне АБІС” ставіць перад сабой наступныя мэты: вызначыць паняцце і даць класіфікацыю лінгвістычнага забеспячэння, вывучыць фактары, якія ўздзейнічаюць на яго склад; разгледзець праблемы ўзаемадзеяння і сумяшчальнасці інфармацыйна-пошукавых моў (ІПМ) розных тыпаў і відаў у лінгвістычным забеспячэнні,

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

праблемы лінгвістычнага забеспячэння АБІС у Рэспубліцы Беларусь. Студэнты вучацца распрацоўваць лінгвістычнае забеспячэнне ўваходнага і ўнутранага дакументальнага патокаў, яго склад і структуру, ажыццяўляць актуалізацыю ўнутраных баз даных, а таксама катэгарыяльны аналіз у ІПМ.

Адным з найбольш важкіх у пераліку дысцыплін спецыялізацыі з'яўляецца курс "Праектаванне АБІС", у якім характарызуецца працэс праектавання або ўдасканалення аўтаматызаванай сістэмы, вызначаюцца яе агульныя параметры, этапы праектавання і праектная дакументацыя кожнага этапу. Цэнтральная праблема, якая вывучаецца падчас праектавання, — гэта забеспячэнне інфармацыйнай сумяшчальнасці сістэм. Студэнты займаюцца складаннем тэхнічнага задання як важнейшага этапу праектавання АБІС, распрацоўваюць яе арганізацыйную і функцыянальна-тэхналагічную структуры, праектуюць сродкі праграмнага, інфармацыйнага, лінгвістычнага і тэхнічнага забеспячэння. Значная ўвага надаецца таксама праектаванню баз даных сістэмы: распрацоўцы схемы (структуры) БД, крытэрыяў выбару складу палёў і іх статусу, уваходных і выхадных фарматаў БД і інш. Робіцца ацэнка эфектыўнасці праектуемай АБІС і разлік выдаткаў на яе праектаванне.

Курс "Бібліятэчныя камп'ютэрныя сеткі" мае ў асноўным практычную накіраванасць. У ім студэнты, акрамя тэарэтычнага вывучэння тыпаў, відаў камп'ютэрных сетак, іх кампаноўкі, тапалогіі, сямейства пратаколаў TCP/IP, HTTP і броўзераў Internet, платаў сеткавага адаптэра, асаблівасцей пабудовы бібліятэчных камп'ютэрных сетак, набываюць непасрэдныя тэхналагічныя навыкі работы ў лакальнай бібліятэчнай камп'ютэрнай сетцы, з электроннай поштай і Internet.

Новым курсам у падрыхтоўцы спецыялістаў па спецыялізацыі "Аўтаматызаваныя бібліятэчна-інфармацыйныя сістэмы" з'яўляецца "Практыкум па стварэнні Web-сайтов", падчас якога студэнты вывучаюць структуру і напаўненне

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ

WWW-сервера бібліятэк, асноўныя праграмы стварэння Web-старонак (Netscape Composer, MS Front Page, AOL Express, MS Word, MS Publisher), Internet-сайты вядучых бібліятэк свету і авалодваюць практычнымі навыкамі распрацоўкі дызайну (тэкставых і графічных элементаў, элементаў анімацыі, відэа, гуку, тытульнага ліста, галоўнага меню) і размяшчэння Web-сайта канкрэтнай бібліятэкі.

Выкладанне двух апошніх курсаў значна ўскладняецца адсутнасцю ў Беларускім універсітэце культуры асобнага канала выхаду ў Internet, а таксама адпаведнага камп'ютэрнага класа. Таму практычная частка дысцыплін вядзецца ў асноўным у буйнейшых бібліятэках Мінска.

Падстандарт па спецыялізацыі АБІС прайшоў экспертызу ў камітэце па інфармацыйных тэхналогіях Беларускай бібліятэчнай асацыяцыі і цалкам быў ухвалены. Разам з тым у водгуках на яго звярталася ўвага на неабходнасць паглыбленага вывучэння ў адпаведных існуючых або новых дысцыплінах наступных пытанняў: работы апаратнай часткі ПЭВМ, міжнародных фарматаў і стандартаў запісу і абмену інфармацыяй (UNIMARC, USMARC, BELMARC, Z39.50, ISO 2709) разам з праблемамі і тэхналогіямі канвертацыі, зводныя каталогі як тыповы прыклад камп'ютэрнай бібліятэчнай сеткі, Intranet і Extranet як сродкі доступу і ўзаемадзеяння.

Названыя прапановы будуць улічаны пры ўкараненні новага стандарту па спецыяльнасці "бібліятэказнаўства і бібліяграфія" і распрацоўцы новага вучэбнага плана, у якім аб'ём вучэбных дысцыплін па спецыялізацыі павялічыцца да 600—800 гадзін. Магчыма, будуць уведзены новыя дысцыпліны ("Архітэктура і канструкцыя ПЭВМ", "Інфармацыйнае ўзаемадзеянне бібліятэк", "Камунікатыўныя фарматы запісу і перадачы даных", "Асновы праграміравання") і ўдакладнены змест і аб'ём існуючых.

РЕПОЗИТОРИЙ БГУКИ